

Maantieteen kansainvälinen sanasto valmistunut

INTERNATIONAL GEOGRAPHICAL GLOSSARY. *Glossaire géographique internationale. Internationales Geographisches Glossarium.* Deutsche Ausgabe. Toimittanut: Emil Meynen. Julkaisija: International Geographical Union. Commission International Terminology. Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1985. ISBN 3-515-02530-8. Hinta: DM 288. CLXX + 1479 s.

Kansainvälisessä Maantieteilijäunionissa IGU:ssa on toiminut 1968–84 kansainvälistä maantieteellistä terminologiaa käsittelevä komissio. Paitsi itse komission jäsenet työtä ovat tehneet saksankielinen työryhmä, jossa on ollut 60 jäsentä ja 8 neuvonantajaa sekä huomattavasti suppeammat (englantilainen, ranskalainen, italialainen, japanilainen, espanjalainen ja venäläinen) työryhmät. Ne ovat nyt saaneet työnsä päätteeksi painetuksi mahtavan saksankielisen laitoksen kansainvälisestä sanastosta. Ei voi olla ihailematta niitä henkilöitä, jotka ovat saaneet tulokselliseen työhön näin valtavan joukon tutkijoita. Onhan tunnettua, että käytetty vaiva ja aika on eksponentiaalisessa suhteessa työryhmän jäsenmäärään.

Tuotetussa erikoissanakirjassa on sekä luonnon- että kulttuurimaantieteellisiä termejä sekä suuri joukko lähialojen sanastoa. Periaatteena on ollut,

että termin on pitänyt olla yleisesti hyväksytty maantieteelliseksi. Alue- tai paikannimiä ei ole mukaan otettu.

Saksalainen työryhmä laati alkutekstin, koska saksankielessä on eniten termejä. Käsitteet jaettiin 55 ryhmään. Yhteensä valittiin noin 2 400 pääsanaa ja noin 11 000 alatermiä. Koska osoittautui mahdottomaksi julkaista sanasto yhtenä kokonaisuutena kaikilla kuudella kielellä, päätettiin tehdä joka kielellä omat laitoksensa, jotka kuitenkin pohjautuvat samaan alkutekstiin. Nyt ilmestyneessä saksalaisessa laitoksessa esiintyy jokaisen termin kohdalla myös sen muunkieliset vastineet.

Aluksi on laadittu luettelo kaikista käsitellyistä termeistä aiheenmukaisesti ryhmiteltynä kolmella kielellä: saksa, englanti, ranska. Sen jälkeen seuraa varsinainen sanasto, jossa kaikki käsitteet ovat aakkosjärjestyksessä.

Jokaisella erikoisalalla on niin paljon käsitteitä, että tällaisen maantieteellisen yleissanaston laatiminen on paljolti harkitsevaa valikointia. Termeistä tulisi valita oleelliset ja kuitenkin sellaiset, että ne vaativat selittämistä. Yleisesti ottaen valinnoissa on onnistuttu ja ne ovat varmasti perusteltuja. Rajaa- minen on äärimmäisen vaikea tehtävä, koska yksi käsite on yhdelle ja toinen toiselle tärkeä. Kiinnittäisin kuitenkin huomion eräisiin sanoihin, joita en

ymmärrä maantieteelliseen erityissanastoon kuuluviksi:

Arbeitsplatz (työpaikka)
Automation (automaatio)
Baum (puu)
Bohrungen (kairaukset)
Camping (leirintä)
Einkommen (tulot)
Eisen (rauta)
Elektrizität (sähkö)
Film-Filter-Kombination (suodatinyhdistelmä)
Gas (kaasu)
Graphit (grafiitti)
International (kansainvälinen)
Kältetechnik (kylmäteknikka)
Klasse (luokka)
Kohle (hiili)
Marmor (marmori)
Reiseführer (matkaopas)
Spezies (laji)
Villa (huvila)

Nämä mainitut käsitteet voivat hyvin esiintyä maantieteellisessä tekstissä, mutta niiden määrittelyn olisi voinut myös jättää tavallisten sanakirjojen varaan.

Sen sijaan varsinaisesta sanastosta puuttuu esimerkiksi sellaiset käsitteet kuin *fluvial* ja *äolische*. Muutenkin monet kansainväliset (vierasperäiset) käsitteet on esitelty vain saksankielisten termien yhteydessä.

Rentierhaltung ja *Reptilienhaltung* ovat esimerkkejä erikoistermeistä, joiden tasolle ei suinkaan ole kaikkien maantieteen osa-alueiden kohdalla voitu päästä eikä ole pyrittykään.

Muutamien käsitteiden englannin kielinen vastine on hieman ongelmallinen. Niinpä suon (*Moor*) vastineeksi on suositeltu yleisesti nykyään *mire* käsi-

tettä eikä *bog*. *Strukturboden* on käännetty englanniksi *structured soil* (*regolith*). Yleisempi lienee kuitenkin *patterned ground*.

Termien määritelmät ovat lyhyitä ja selkeitä. Määritelmien sisällöstä voidaan aina keskustella, mutta suuriin tarkistuksiin tuskin on aihetta. Selityksissä on usein paljon hyödyllistä tietoa, luokittelevia, selventäviä kaavoja, taulukoita, lähdeviittauksia jne.

Ilahduttavana yksityiskohtana kiinnitin huomiota, että lumi-alkuisia sanoja oli kokonaista 30 kappaletta mahtunut mukaan.

Fjell (tunturi) on sanaston mukaan kasvimaantieteellinen termi. Me täällä pohjoisessa käsitämme tuon kuitenkin tietynlaisena loivapiirteisenä geomorfologisena kohoumana, johon kyllä liittyy metsänraja ja erityinen kasvillisuus, koska se kohoaa metsien yläpuolelle. Tosin osa Norjan ja Ruotsin tuntureista on hyvinkin jyrkkäpiirteisiä vuoria.

Painovirheitä sattui silmiini erittäin vähän, vaikka kyseessä on ollut todella paha oikolukutehtävä.

Sanastossa on kolme liitettä: 1. lista japanilaisista maantieteellisistä käsitteistä, joilla ei ole vastinetta saksassa tai englannin kielessä; 2. kvantitatiivisten menetelmien terminologia; 3. maantieteessä käytettyjen latinan ja kreikan kielisten etuliitteiden ja adjektiivien luettelo.

Sanasto on omiaan yhdenmukaistamaan käsitteitä ja niiden käyttö toivottavasti selkiytyy. Saksan kielellä julkaistaan edelleen runsaasti maantieteellistä kirjallisuutta, joka valitettavasti jää yhä harvempien suomalaisten tuntemaksi kielitaidon yksipuolistuessa. Osaltaan tässä esitelty sanasto auttaa saksankieliseen maantieteelliseen kirjallisuuteen perehtymisessä. Mielestäni tämä teos kuuluu jokaiseen maantieteelliseen käsikirjastoon.

MATTI SEPPÄLÄ

Maantieteen laitos, Helsingin yliopisto